

CONGREGACIÓ PER A LA DOCTRINA DE LA FE
CONGRÉS EUCARÍSTIC DE L'ARXIDIÒCESI DE BENEVENTO (ITÀLIA)
INTERVENCIÓ DEL CARDENAL JOSEPH RATZINGER
Dissabte, 2 de juny de 2002

“Eucaristia, comunió i solidaritat”

Benvolguts amics!

La Diòcesi de Benevento, en el Congrés Eucarístic preparat com l'oració, la reflexió i els gestos concrets de caritat, es proposa, sobre l'orientació del seu pastor, l'arquebisbe Serafino Sprovieri, aprofundir la relació entre el misteri més profund de l'Església, i el seu compromís més concret al servei de la compartició, de la reconciliació i de la unitat per poder celebrar millor el sagrament i viure de manera més eficaç el nou manament de Crist: “estimeu-vos els uns als altres”.

“Agape, Pax”, ortodòxia, ortopraxi

Sovint, a l'Església antiga, l'Eucaristia s'anomenava també simplement *Agape* (“amor”), o bé simplement *pax* (“pau”); els cristians d'aquella època expressaven així de manera incisiva el vincle inseparable entre el misteri de la presència oculta de Déu i la praxi de servir la causa de la pau, del *ser* pau dels cristians. No hi havia cap diferència entre el que avui fàcilment es contraposa amb l'ortodòxia i l'ortopraxi, com a recta doctrina i recte actuar, en què ressona en general un to d'un cert menyspreu amb relació a la paraula *ortodòxia*: qui està de part de la recta doctrina, es vist com una persona poc amable, rígida, potencialment intolerant. En darrera instància, tot dependria del recte actuar, ja que sobre la doctrina sempre es podria discutir. Serien importants certament els fruits que la doctrina produís, però seria indiferent per quins mitjans es realitzen les accions justes. Una contraposició tal hauria estat incomprensible i inacceptable per a l'Església antiga, pel fet que la paraula *ortodòxia* no significava de cap manera recta doctrina, sinó autèntica adoració i glorificació de Déu.

Es tenia la convicció que tot depenia d'estar en la justa relació amb Déu, de conèixer allò que li plau i com se li pot respondre de la manera justa. Per això, Israel la va estimar: a través d'ella sabia quina era la voluntat de Déu; sabia com viure rectament i com honorar Déu de forma justa: fent la seva voluntat, que posa ordre en el món i l'obre a la transcendència.

Crist ensenya com Déu és glorificat i el món és justificat

I aquesta era una nova alegria dels cristians, que ara, finalment, a partir de Crist, sabien que Déu ha de ser glorificat i que, d'aquesta forma, el món esdevé just. Que les dues coses caminen juntes ja ho havien anunciat els àngels en la nit santa: “Glòria a Déu a dalt del cel, i a la terra pau als homes que ell estima”, així ho van dir (Lc 2,14). La glòria de Déu i la pau a la terra són inseparables. On Déu és exclòs, deixa d'haver-hi pau a la terra, i sense Déu cap ortopraxi ens pot salvar. De fet, no existeix una praxi simplement justa, prescindint d'un coneixement d'allò que és just. La voluntat sense coneixement és cega, i el mateix és vàlid per a les accions, per a l'ortopraxi, que són cegues sense el coneixement i porten a l'abisme. El gran engany del marxisme fou dir-nos que ja s'havia reflexionat prou sobre el món, i que, finalment, valia la pena canviar-lo. Però si no sabem en quina direcció l'hem de canviar, si no en comprenem el sentit i el fi interior, llavors el simple canvi es torna en destrucció, com hem vist i ho continuem veient. Però també és veritat el contrari: la doctrina sola, si no es fa vida i acció, es torna conversa inútil i, per tant, resulta buida. La veritat és concreta. Coneixement i acció estan estretament units, com estan vinculades la fe i la vida. És precisament això el que heu volgut expressar amb el vostre tema, i sobre ell ara ens aturarem a reflexionar una mica.

1. Eucaristia

Intentaré d'aclarir una mica les tres paraules clau, que heu escollit com a tema del vostre Congrés Eucarístic. “Eucaristia” és avui, i amb tota la raó, el nom més emprat per al Sagrament del cos i de la sang de Crist, que el Senyor va instituir el vespre de la seva passió. A l'Església antiga existien a aquest efecte una sèrie d'altres noms, com ara *agape* i *pax*, ja esmentats. Paral·lelament a ells, hi havia, per exemple, també *sinaxe* (“assemblea, reunió de moltes persones”). Per als protestants, aquest sagrament s'anomena “Cena”, amb l'intent –seguint la tendència de Luter, segons la qual l'Escriptura

sola ja era vàlida— de retornar totalment a l'origen bíblic. En realitat, en sant Pau aquest sagrament s'anomena “Cena del Senyor”. Però és significatiu que aquest títol va desaparèixer molt aviat i a partir del segon segle va deixar d'emprar-se. Per quin motiu? Era potser un desmarcament del Nou Testament, com pensava Luter, o quin significat tenia?

En realitat, sens dubte, el Senyor havia instituït el seu Sagrament durant una refecció, més precisament al sopar pasqual jueu, i així a l'inici aquest havia estat relacionat també amb una reunió per a una refecció. Però el Senyor no va manar que es repetís el sopar pasqual, que constituïa un marc, però no era el seu Sagrament, el seu nou do. En qualsevol cas, el sopar pasqual es podia celebrar només una vegada a l'any. Per tant, la celebració de l'Eucaristia fou separada de la reunió per al sopar a mesura que s'anava desmarcant de la Llei, paral·lelament al pas cap a una Església de jueus i gentils, però sobretot de gentils. El vincle amb el sopar va resultar, doncs, com quelcom extrínsec i que era ocasió d'equívocs i d'abusos, com Pau mostra àmpliament a la primera carta als Corintis.

Litúrgia de la paraula, pregària d'acció de gràcies, paraules de la institució

Així, l'Església, assumint una configuració específica pròpia, va alliberar progressivament el do específic del Senyor, que era nou i permanent, del vell context i li va donar una forma pròpia. D'una banda, això es va produir gràcies al lligam amb la litúrgia de la paraula, que tenia el seu model a la sinagoga; d'altra banda, gràcies al fet que les paraules institutives del Senyor formaran el punt culminant de la gran oració d'acció de gràcies, que gradualment va derivar de les tradicions de les sinagogues i, finalment, del Senyor, que sens dubte havia donat gràcies i havia honorat Déu en la tradició judaica i va enriquir molt amb una nova profunditat aquesta acció de gràcies per mitjà de l'ofertament del seu cos i de la seva sang.

Es comprèn que l'essencial en l'esdeveniment de l'últim sopar no era menjar l'anyell i els altres plats tradicionals, sinó la gran oració de lloança, que ara tenia com a centre les pròpies paraules de Jesús: amb elles, ell transformarà la seva mort en l'ofrena de si mateix, de manera que ara nosaltres podem donar gràcies per aquesta mort. Així doncs, ara és possible donar gràcies a Déu sense reserves, perquè el més horrible, la mort del Redemptor i la mort de tots nosaltres, fou transformada gràcies a un acte d'amor en la donació de la vida.

Eucaristia, pregària eucarística

Així, com a realitat essencial de l'Últim Sopar fou reconeguda l'Eucaristia, el que nosaltres avui anomenem *pregària eucarística*, que deriva directament de l'oració que Jesús féu en la vigília de la seva passió i que és el centre del nou sacrifici espiritual, motiu pel qual diversos Pares designaven l'Eucaristia simplement com a *oratio* (“oració”), com a “sacrifici de la paraula”, com a sacrifici espiritual, però que també es torna matèria transformada: pa i vi es transformen en el cos i la sang de Crist, el nou aliment, que sustenta per a la resurrecció, per a la vida eterna. Així, tota l'estructura de paraules i elements materials es converteixen en anticipació de l'eterna boda de núpcies. Al final, tornarem a parlar d'aquest lligam. Aquí l'important era comprendre millor per què nosaltres, com a cristians catòlics, no anomenem Sopar aquest Sagrament, sinó Eucaristia: l'Església naixent deu lentament a aquest Sagrament la seva configuració específica, i precisament així, amb l'orientació de l'Esperit Sant, detecta bé i representa correctament amb signes, el que és vertaderament la seva essència, allò que el Senyor veritablement “va instituir” aquella nit.

Precisament examinant el procés amb el qual el Sagrament va assumir progressivament la seva forma, es comprèn de manera molt bella i profunda el vincle entre l'Escriptura i la Tradició. La Bíblia considerada només en el seu context històric no ens comunica suficientment la visió del que és essencial; això es mostra com a tal únicament en el context vital de l'Església, que visqué l'Escriptura i així la comprengué en la seva intencionalitat més profunda i la féu accessible també a nosaltres.

2. Comunió

La segona paraula, que heu escollit com a tema per al vostre Congrés Eucarístic, *comunió*, és avui una paraula que està de moda. De fet, és una de les paraules més profundes i característiques de la tradició cristiana, però precisament per això és molt important comprendre-la en tota la seva profunditat i la grandesa del seu significat. Potser aquí pugui inserir una observació totalment personal. Quan, juntament amb alguns amics, sobretot Henri de Lubac, Hans Urs von Balthasar, Louis Bouyer i Jorge Medina, vaig tenir la idea de fundar una revista, en la qual volíem aprofundir i desenvolupar l'herència del Concili, vam començar buscant un nom, que expressés de manera més completa amb una sola paraula la intenció d'aquest instrument.

Però ja en l'últim any del Concili Vaticà II, el 1965, s'havia fundat una revista, que havia de ser, per dir-ho així, la veu permanent del Concili i del seu esperit i precisament per això es deia *Concilium*. Respecto d'això, hi va tenir un paper rellevant el fet que Hans Küng, al seu llibre *Estructures de l'Església*, hagués pensat que havia descobert una equivalència de significat entre les paraules *Ekklesia* ("Església") i *Concilium*. A l'origen dels dos termes hi ha la paraula grega *Kalein* ("cridar"): la primera paraula (*Ekklesia*) de fer significa "convocar" i la segona paraula (*Concilium*) significa "cridar en conjunt, per tant, últimament les dues signifiquen la mateixa cosa. D'aquí podria derivar una mena d'identitat entre els conceptes d'Església i de Concili. Per la seva naturalesa, l'Església seria el Concili continu de Déu en el món. Per tant, s'ha de concebre l'Església de manera conciliar i realitzar-la a manera de Concili; al contrari, el Concili seria la realització més intensa en absolut de l'Església, és a dir, el punt màxim de l'Església.

Els anys següents, vaig seguir per algun temps aquesta concepció, a primera vista, bastant il·luminadora, amb la qual l'Església apareixia com a assemblea permanent del consell de Déu en el món. Les conseqüències pràctiques d'aquesta concepció en realitat no s'han de descuidar i la seva fascinació és totalment immediata. També havia arribat a la conclusió que la visió de Hans Küng contenia sens dubte quelcom de vertader i seriós, però que també precisava notables correccions.

M'agradaria sintetitzar molt breument el resultat dels meus estudis de llavors. Tant de la recerca filològica com de la comprensió teològica de l'Església i del Concili en el temps antic es concloïa que un Concili pot ser certament un important acompliment vital de l'Església, però que la pròpia Església en realitat és quelcom més i la seva essència va més en profunditat.

"Koinonia" viu la Paraula de vida

El Concili és quelcom que fa l'Església, però l'Església no és un Concili. Ella no existeix abans que res per deliberar, sinó per viure la paraula que ens és donada. Com a concepte base, amb el qual es proposa l'essència de la pròpia Església, vaig trobar la paraula *koinonia* ("comunió"). L'Església realitza concilis, però ella és comunió, així podria jo sintetitzar l'essencial de les meves investigacions de llavors. Per tant, la seva estructura no s'ha de descriure amb la paraula *conciliar*, sinó amb la paraula *comunió*.

Quan, el 1969, vaig proposar aquestes idees amb el llibre *El nou poble de Déu*, el concepte de comunió

llavors no era molt difós en els debats teològics i eclesials públics; en conseqüència, tampoc no es va fer gran atenció a les meves idees sobre aquest propòsit. Amb tot, per a mi, van ser un punt de partida en la cerca d'un títol per a la nova revista, que després vam anomenar *Communio*.

El concepte va assolir una importància pública només arran del Sínode dels Bisbes de 1985. Fins aquella data l'expressió "Poble de Déu" s'havia establert com el nou concepte clau per a l'Església, en la qual es consideraven condensades de manera sintètica les intencions del Vaticà II. Això podia àdhuc ser vertader, si s'hagués comprès l'expressió en tota la profunditat del seu significat bíblic i en el context ampli en què el Concili la va emprar. Però quan una gran paraula es converteix en un eslògan, el seu significat inevitablement es veu limitat, i àdhuc banalitzat.

El Sínode de 1985

Així, el Sínode de 1985 va procurar un nou principi, donat centralitat a la paraula *comunió*, que remet abans que més al centre eucarístic de l'Església i, d'aquesta forma, fixa la comprensió de l'Església en el lloc més íntim de la trobada entre Jesús i els homes, en l'acte de la seva entrega per nosaltres.

No es podia evitar que també aquesta gran paraula fonamental del Nou Testament, isolada i emprada com a eslògan, patís una limitació i que fins i tot fos banalitzada.

Avui, quan es parla d'"eclesiologia de comunió" normalment es vol dir dues coses: (1) donar suport a una eclesiologia plural, diguem-ne federativa, per contraposició a una concepció centralista de l'Església, i (2) realçar la relació recíproca de les Esglésies locals en l'intercanvi de donar i rebre, així com el pluralisme de les seves formes culturals expressives en el culte, en la disciplina i en la doctrina.

Fins i tot quan aquestes tendències no són desenvolupades en detall, la paraula *comunió* és compresa, em general, en un sentit horitzontal com una xarxa múltiple de relacions de comunitats. El concepte d'una estructura de comunió d'Església es diferencia llavors del concepte mencionat abans d'una visió conciliar: domina l'horitzontal, la idea d'autodeterminació en una vasta comunitat.

Naturalment, en això hi ha molts aspectes vertaders. Però l'aproximació bàsica no és correcta, i la vertadera profunditat d'això, que tant el Nou Testament com el Vaticà II, i també el Sínode dels Bisbes de 1985 pretenien dir, es va perdre de vista. Per esclarir aquest centre de significat del concepte

de *Communio*, esmento ara breument dos grans textos del Nou Testament sobre de la *Communio*. El primer es troba a 1Co 10,16 i seg., on Pau ens diu: “La copa de la benedicció que nosaltres beneïm, ¿no és comunió amb la sang de Crist? El pa que partim, ¿no és comunió amb el cos de Crist? El pa és un de sol, i per això nosaltres, ni que siguem molts, formem un sol cos, ja que tots participem d'aquest únic pa”.

Dimensió vertical a l'Eucaristia

El concepte de comunió està, en primer lloc, ancorat en el Santíssim Sagrament de l'Eucaristia, raó per la qual nosaltres encara avui, en el llenguatge de l'Església justament anomenem la recepció d'aquest sagrament simplement *combregar* (*communicare*). D'aquesta forma, esdevé evident el significat social molt pràctic d'aquest esdeveniment sacramental, i això amb una radicalitat que no es pot assolir amb visions exclusivament horitzontals. Aquí se'ns ha dit que a través del sagrament nosaltres entrem en certa forma en comunió de sang amb Jesucrist, on *sang*, segons la visió hebrea significa “vida” i, per tant, s'afirma una compenetració de la vida de Crist amb la nostra.

Sang, en el context de l'Eucaristia també significa, evidentment, “do, existència”, que, per dir-ho així, es vessa, s'ofereix per nosaltres i a nosaltres. D'aquesta forma, la comunió de sang també és inserció en la dinàmica d'aquesta vida, d'aquesta “sang vessada”, dinamització de la nostra existència, gràcies a la qual ell mateix pot tornar-se un ésser per al proïsme, com podem veure amb evidència davant nostre en el cor obert de Crist.

Des d'un cert punt de vista, són encara més impressionants les paraules sobre el pa. Es tracta de la comunió amb el cos de Crist, que Pau compara amb a unió de l'home i de la dona (cf. 1Co 6,17 i seg.; Ef 5,26-32). Pau explica aquest concepte partint d'un altre punt de vista, quan diu: és un sol i únic pa, que tots nosaltres rebrem aquí. Això té un sentit molt fort: el “pa” el nou manà, que Déu ens ofereix és per a tots l'únic i el mateix Crist.

El Senyor ens uneix amb ell mateix

És veritablement l'únic, idèntic i mateix Senyor que nosaltres rebem en l'Eucaristia, o millor: que ens rep i ens assumeix amb ell. Sant Agustí va expressar aquest concepte amb una paraula, que es comprèn en una espècie de visió: menja el pa dels forts; no em transformaràs a mi en tu mateix, sinó que sóc jo qui et transformaré en mi. Això significa: l'aliment corporal, que nosaltres consumim, és assimilat pel cos, es torna ell mateix un element constitutiu del nostre cos. Però aquest pa és d'un altre gènere. És

més gran i està per sobre de nosaltres. No som nosaltres els qui l'assimilem, sinó que és ell el que ens assimila, fent que ens conformem amb Crist, d'alguna manera com diu Pau esdevenint membres del seu cos, una sola cosa en ell.

Tots nosaltres “mengem” la *mateixa persona*, i no tan sols la mateixa cosa; d'aquesta forma, tots nosaltres som arrencats al nostre individualisme tancat, per ser inserits en un altre de més gran. Tots nosaltres som assimilats a Crist i així, a través de la comunió amb Crist, també estem units entre nosaltres, esdevenim idèntics, una sola comunió en ell, membres els uns dels altres.

Combregar amb Crist és, essencialment, també combregar els uns amb els altres. Ja no estem uns al costat dels altres, cada un per a si mateix, sinó tots aquells que combreguen són per a mi “ossos dels meus ossos i carn de la meua carn” (cf. Gn 2,23).

Unió social universal

En conseqüència, una vertadera espiritualitat de la comunió juntament amb la profunditat cristològica tenen necessàriament un caràcter social, com Henri de Lubac ja descrivia fa més de mig segle de manera grandiosa en el seu llibre *Catolicisme*.

Per tant, en la meua oració a la comunió, he de mirar totalment cap a Crist, deixant-me transformar per ell i fins abusar pel seu foc que m'embolcalla. Però precisament per això, també he de tenir sempre clarament present que d'aquesta manera ell m'uneix orgànicament amb qualsevol altre combregant que estigui al meu costat, que potser no m'és simpàtic, i també amb el que està lluny, a l'Àsia, a l'Àfrica, a l'Amèrica o en qualsevol altre indret.

En esdevenir una sola cosa amb ell, he d'aprendre a obrir-me en aquella direcció i a envoltar-me en aquella situació: és aquesta la prova de l'autenticitat del meu amor per Crist. Si jo estic unit a Crist, estic unit juntament amb l'altre, i aquesta unitat no es limita al moment de la comunió, sinó que aquí només comença. Es torna vida, carn i sang en la quotidianitat del meu estar amb l'altre i al costat de l'altre. D'aquesta forma, també la realitat individual del meu combregar i el meu ser de la vida de l'Església estan inseparablement lligats l'un amb l'altre.

L'Església no neix com una simple federació de comunitats. Neix a partir de l'únic pa, de l'únic Senyor i és a partir d'ell des de l'inici i en tota part una i única, l'únic cos que deriva d'un únic pa. Ella esdevé una no per raó d'un govern centralista, sinó d'un centre comú possible per a tots, perquè ella

troba constantment el seu origen en un sol Senyor, que la conforma mitjançant un sol pa en un sol cos. Per això, la seva unitat té una profunditat més gran del que qualsevol altra unió humana pot assolir. Precisament quan l'Eucaristia és compresa en tota la interioritat de la unió de cada u amb el Senyor, esdevé també un sagrament social en el grau màxim.

Martí de Porres, Mare Teresa

Els grans sants socials, en realitat, eren també grans sants eucarístics. Voldria esmentar només dos exemples totalment ocasionals.

Primer, l'amable figura de sant Martí de Porres, que va néixer el 1569 a Lima (Perú), fill d'una mare afroamericana i d'un noble espanyol. Martí vivia l'adoració del Senyor present en l'Eucaristia, passava nits senceres resant davant del crucifix, i de dia curava incansablement els malalts, i es dedicava a les persones socialment desheretades, de les quals se sentia pròxim, per raó del seu origen, atès que era mulat. La trobada amb el Senyor, que de la creu s'ofereix per nosaltres i, per mitjà de l'únic pa fa que ens esdevinguem els membres d'un sol cos, es traduïa coherentment en el servei als que sofreixen, en les cures als més febles i als oblidats.

En el nostre temps, tots tenim davant dels ulls la imatge de la Mare Teresa de Calcuta. Ella obria, arreu, les cases de les seves germanes al servei dels moribunds i dels marginats, i la primera cosa que demanava era un lloc per al tabernacle, perquè sabia que només d'allí podia provenir la força per a aquest servei.

Qui reconeix el Senyor en el Tabernacle, també el reconeix en els qui sofreixen i en els necessitats; pertany a aquells sobre els quals el judici del món dirà: tenia fam, i em donàreu menjar; tenia set, i em donàreu beure; anava despullat, i em vaueu vestir; estava malalt, i em vaueu visitar; era a la presó, i vinguéreu a veure'm (Mt 25, 35).

Voldria, encara, molt breument, recordar un segon text molt important del Nou Testament sobre la paraula *comunió* (*koinonia*), que està al principi de la primera Carta de Joan (1,3-7). Joan parla de l'encontre que li fou concedit amb la paraula que es féu home: ell pot dir que transmet el que va veure amb els seus propis ulls, que va tocar amb les seves mans. Aquest encontre li va proporcionar el do d'una *koinonia* ("comunió") amb el Pare i amb seu Fill Jesucrist, i es va transformar en una veritable comunió amb el Déu viu. En paraules de Joan, aquesta comunió li obre els ulls i ara viu en la llum, és a dir, en la veritat de Déu, que s'expressa en l'únic manament nou, que tot ho engloba en el

manament de l'amor. I així la comunió amb la "paraula de la vida", esdevé vida justa, amor; també esdevé comunió recíproca: "Si caminem en la llum, tal com ell està en la llum, estem en comunió els uns amb els altres" (1Jo 1,7).

D'aquesta forma, el text ens mostra la mateixa lògica de la *Communio*, que ja havíem trobat en Pau: la comunió amb Jesús es transforma en comunió amb el propi Déu, comunió amb la llum i amb l'amor; esdevé el camí recte, i tot això ens uneix els uns als altres en la veritat. Si considerem la comunió en aquesta profunditat i amplitud, llavors tenim alguna cosa a dir al món.

3. Solidaritat

Finalment, arribem a la tercera paraula clau: *solidaritat*. Mentre que les dues primeres paraules clau, *eucaristia* i *comunió*, han estat extretes de la Bíblia i de la tradició cristiana, aquesta paraula ha arribat fins a nosaltres de l'exterior. El concepte de "solidaritat", com l'arquebisbe Cordes va mostrar inicialment es va desenvolupar en l'àmbit del primer socialisme per part del P. Lerou (mort el 1871), per contraposició a la idea cristiana d'amor, com la nova resposta, racional i eficaç, al problema social.

Sense Crist no hi ha solucions

Karl Marx va explicar que el cristianisme havia tingut un mil·lenni i mig de temps per mostrar les seves capacitats i que ara estava suficientment demostrada la seva ineficiència.

Per tant, calia recórrer nous camins. Durant decennis molts van pensar que el model socialista sintetitzat en el concepte de solidaritat era finalment el camí per realitzar la igualtat de tots, per eradicar la pobresa i establir la pau en el món. Avui podem observar el panorama de ruïnes que ha deixat una teoria i una praxi social que no considera Déu.

És innegable que el model liberal de l'economia de mercat, sobretot on, amb la influència de les idees socials cristianes fou orientat i corregit, en algunes parts del món ha assolit grans èxits. És molt trist el balanç que ha deixat enrere, sobretot a l'Àfrica, l'oposició dels blocs de poder i dels interessos econòmics. Darrere l'aparent solidaritat dels models de progrés s'amagava i, amb freqüència, encara s'amaga, la voluntat d'ampliar l'àmbit del propi poder, de la pròpia ideologia, del propi domini del mercat. En aquest context, s'han destruït les antigues estructures socials, les forces espirituals i morals, i les conseqüències d'això ens han de ressonar a les oïdes com una única lamentació.

No, sense Déu les coses no poden anar bé. I perquè només en Crist Déu ens ha mostrat el seu rostre, ha pronunciar el seu nom, ha entrar en comunió amb nosaltres; sens Crist no hi ha esperança.

Els cristians han provat solucions malgrat fracassos terribles

No es pot negar que àdhuc els cristians en els segles passats es van tacar amb greus culpes. L'esclavitud, el tràfic d'esclaus continuen essent un capítol obscur; mostren que pocs cristians eren cristians i que lluny de la fe, de l'amor del Evangeli i de la vertadera comunió amb Jesucrist que estaven molts.

D'altra banda, hi hagué l'amor ple de fe i la disponibilitat humil per al sacrifici de tants sacerdots i religioses, que van servir de contrapès i van deixar una herència d'amor, que, si bé no va aconseguir eradicar l'horror de l'exploració, tanmateix el va alleujar. Sobre aquest testimoniatge nosaltres podem construir, per aquest camí podem anar més enllà.

En aquest sentit, el concepte de solidaritat els últims decennis, sobretot gràcies als estudis ètics del Sant Pare, s'ha transformat lentament i s'ha cristianitzat, de forma que ara el podem justament acostar a les dues paraules clau, *eucaristia* i *comunió*. En aquest sentit, *solidaritat* significa sentir-se responsables els uns pels altres, els sans pels malalts, els rics pels pobres, els continents del Nord pels del Sud, conscients de la responsabilitat recíproca i, per tant, conscients que, quan donem, rebem, i que podem donar sempre i només d'allò que ens fou donat i que per això no ens pertany únicament a nosaltres mateixos.

L'espiritualitat ha d'acompanyar la formació científica i tècnica

Avui constatem que no n'hi ha prou de transmetre capacitats tècniques, coneixements i teories científiques, o fins i tot la praxi de determinades estructures polítiques. Tot això no serveix, i fins és perjudicial, si no es desvetllen les forces espirituals, que donin sentit a aquestes tècniques i estructures i facin possible utilitzar-les de manera responsable. Va ser fàcil destruir amb la nostra racionalitat les tradicions, que ara sobreviuen com a subcultures privades de la seva millor substància i com a tècniques de la superstició podem danyar les persones en el cos i en l'ànima. Hauria estat necessari obrir el seu nucli en direcció a Crist i així acomplir les expectatives secretes, que estan vives en elles. Per mitjà d'aquest procés de purificació i de desenvolupament, la continuïtat i el progrés haurien anat units de manera fecunda.

Allà on les missions van tenir èxit, en general van seguir aquest camí i així van ajudar a desenvolupar les forces de la fe, de les quals tenim necessitat urgent.

En la crisi dels anys seixanta i setanta, molts missioners es van convèncer que la missió, és a dir, l'anunci de l'Evangeli de Jesucrist, ja no era oportuna.

Pensaven que l'única cosa que ara tenia sentit era oferir un servei de desenvolupament social. Però com es pot realitzar un desenvolupament social, si ens tornem analfabets amb relació a Déu?

Evangeli i progrés social van junts

En el fons, la idea compartida tàcitament que els pobles i les tribus havien conservar les pròpies religions i que no els havíem d'envair amb la nostra mostra que la fe en el cor d'aquests homes s'havia esmorteït malgrat la seva gran bona voluntat, i que la comunió amb el Senyor ja no era vital. Si no fos així, com es podria pensar que era positiu excloure els altres?

En el fons, moltes vegades es tracta, sense saber-ho, d'un menysteniment pel fet religiós i no d'estima per les altres religions, com sembla: la religió és considerada en la persona com un residu arcaic, que hem de deixar, però que en darrera instància no té res a veure amb la vertadera grandesa del progrés. El que les religions diuen i fan, els últims temps, resulta indiferent; són considerades excloses de l'àmbit de la racionalitat, i el seu contingut, finalment, no compta per a res. L'ortopraxi, que esperem, està construïda vertaderament sobre la sorra.

Ja és hora d'abandonar aquesta forma errada de pensar. Necessitem la fe en Jesucrist, perquè uneix raó i religió. D'aquesta forma, ens ofereix criteris de responsabilitat. Forma part de la solidaritat entre els pobles i entre els continents compartir a tots els nivells: material, espiritual, ètic i religiós.

Globalització vol dir cercar el benestar de tots els continents

És evident que ulteriorment hem de desenvolupar la nostra economia, de forma que no tingui com a criteri només els interessos d'un determinat país o d'un grup de països, sinó el benestar de tots els continents. Això és difícil i mai s'acompleix plenament; requereix que nosaltres mateixos ens limitem i fem renúncies. Però si sorgeix un esperit de solidaritat realment alimentat per la fe, llavors això pot ser possible, encara que sempre sigui de manera imperfecta.

El tema de la globalització sorgeix en aquest context, que ara no puc tractar. És evident que avui tots nosaltres depenem els uns dels altres. Però existeix una globalització, que és entesa unilateralment, tenint en compte els propis interessos, i hauria d'existir una globalització, en la qual realment tots ens sentíssim responsables els uns pels altres i cada u portés la càrrega de l'altre. Tot això no es pot realitzar de manera neutral, amb referència merament a les tècniques del mercat. Per a les decisions sobre el mercat són sempre determinants també els pressupòsits dels valors. Respecte d'això, també el nostre horitzó religiós i moral és sempre decisiu. Si la globalització en la tècnica i en l'economia no va també acompanyada d'una nova obertura de la consciència a Déu, davant del qual tots nosaltres tenim una responsabilitat, llavors tot acabarà en una catàstrofe. Aquesta és la gran responsabilitat que avui pesa sobre nosaltres, cristians.

El cristianisme a partir de l'únic Senyor, de l'únic pa, que vol fer de nosaltres un sol cos, tenia per objectiu des de sempre la unificació de la humanitat. Se nosaltres, precisament en el moment en què una unificació exterior de la humanitat abans impensable esdevé realitat, ens sostraiem com a cristians i pensem que no podem i no hem de donar res de res, ens carreguem amb una culpa greu. De fet, una unitat que sigui construïda sense Déu o àdhuc contra ell acaba com l'experiència de Babilònica: en la confusió i en la destrucció total, en l'odi i en l'opressió de tots contra tots.

Conclusió

L'Eucaristia com el sacrament de la transformació

Tornem a la Santíssima Eucaristia. Que succeeix veritablement la nit en què Crist fou lliurat? A aquest efecte escoltem el Cànon Romà, el cor de l'"Eucaristia" de l'Església de Roma: "El vespre de la seva passió, Jesús prengué el pa en les seves mans santes i venerables, va aixecar els ulls al cel, vers Vós, Déu Pare Omnipotent, amb l'oració de benedicció, el partí i el donà als seus deixebles tot dient: preneu i mengeu-ne tots. Això és el meu cos, ofert en sacrifici per vosaltres. I igualment, havent sopat, prengué el calze preciós amb les seves mans santes i venerables, va donar-vos gràcies amb l'oració de benedicció i el repartí als seus deixebles tot dient: preneu i beveu-ne tots. Aquest és el calze de la meva sang, la sang de l'aliança nova i eterna, que serà vessada per vosaltres i per tots els homes en remissió dels pecats. Feu això que és el meu memorial."

Transsubstanciació

Què està passant en aquestes paraules?

En primer lloc, ens trobem amb la paraula *transsubstanciació*. El pa es torna cos, el seu cos. El pa de la terra es torna el pa de Déu, el "mannà" del cel, amb el qual Déu alimenta els homes no tan sols en la vida terrenal, sinó també en la perspectiva de la resurrecció –que prepara per a la resurrecció o, més ben dit, fa que comenci. El Senyor, que hauria pogut transformar les pedres en pa, que de les pedres podria fer sorgir fills d'Abraham, va voler transformar el pa en el cos, en el seu cos. Però això és possible? I com es pot realitzar?

Cos entregat, Sang vessada

Les preguntes, que el poble féu a la sinagoga de Cafarnaüm, no les podem evitar ni tan sols nosaltres. Ell està allí, davant dels seus deixebles, amb el seu cos; com pot dir del pa: aquest és el meu cos? Ara és important fer molta atenció a allò que el Senyor diu vertaderament. No diu simplement: això és el meu cos; sinó, això és el meu cos entregat per vosaltres. Ell pot tornar-se do, perquè és ofert. A través de l'acte de la donació ell esdevé capaç de comunicació, com si ell mateix fos transformat en un do. Podem veure la mateixa cosa en les paraules sobre el calze. Crist no diu simplement: això és la meva sang; sinó, això és la meva sang vessada per vosaltres. Com que és vessada, pot ser oferta.

Transformació real de la violència en un acte d'amor

Però ara sorgeix una pregunta nova: què significa "ofert", "vessada"? Què succeeix? En veritat, Jesús és mort, crucificat, i mor entre turments. La seva sang és vessada, primer a l'hort de les oliveres a causa del sofriment interior de la seva missió, després amb la flagel·lació, la corona d'espines, la crucifixió i, després de la seva mort, amb el traspàs del cor. El que succeeix és, abans que res, un acte de violència, d'odi, que tortura i destrueix.

En aquest punt, ens espera un segon nivell, més profund, de transformació: ell transforma des de dintre l'acte de violència dels homes contra ell en un acte de donació en favor d'aquests homes, en un acte d'amor. Això es pot reconèixer de manera dramàtica en l'escena de l'hort de les oliveres. El que diu en el sermó de la muntanya, ell ara ho compleix: ell no s'oposa amb la violència a la violència, com hauria pogut fer, sinó que posa fi a la violència, transformant-la en amor. L'acte de la mort és transformat en amor. Aquesta és la transformació fonamental, sobre la qual tot es basa. És la vertadera transformació, que el món necessita, l'única que pot redimir el món. Com que Crist, en un gest d'amor, va transformar i vèncer qualsevol

forma de violència, la pròpia mort fou transformada. Ell resta eternament.

Transformació de la mort en vida

I així, en aquesta transformació està continguda la transformació més àmplia de la mort en resurrecció, del cos mort en el cos ressuscitat. Si el primer home era un ésser viu, com diu sant Pau, el nou Adam, Crist, s'ha de tornar, amb aquest esdeveniment, en esperit que dóna vida (1Co 15, 45). El ressuscitat és donació, és esperit que dóna la vida i com a tal és comunicable, o millor, és comunicació. Això significa que no assistim a cap comiat de la matèria, ben al contrari, d'aquesta forma ella ateny el seu fi: sense l'esdeveniment material de la mort i la seva superació interior tot aquest conjunt de coses no seria possible. I així, en la transformació de la resurrecció Crist continua subsistent, però ara transformat de tal forma que el ser cos i el donar-se ja no s'exclouen, sinó que un implica l'altre.

Abans de continuar, procurem veure sintèticament, una vegada més, i comprendre tot aquest conjunt de realitats. En el moment de l'últim sopar Jesús ja anticipa l'esdeveniment del Calvari. Ell accepta la mort a la creu i amb la seva acceptació transforma l'acte de violència en un acte d'ofrena, d'autoefusió ("la meua sang ha de ser vessada com a libació en el sacrifici que ofereix la vostra fe", diu Pau a partir d'aquí i a respecte del seu martiri imminent: Fl 2,17). A l'últim sopar, la creu ja hi és present, és acceptada i transformada per Jesús.

Aquesta primera i fonamental transformació atrau cap a si la resta, el cos mortal és transformat en el cos de la resurrecció: en l'"esperit que dóna la vida".

Transformació del pa i el vi

A partir d'aquí, resulta possible la tercera transformació: l'oferiment del pa i del vi, que són dons de la creació i fruit del treball dels homes i "transformació" de la creació, són transformats, de forma que en ells hi és present el Senyor mateix que es dóna, la seva ofrena, ell mateix perquè ell és do. L'acte de la donació no és quelcom d'ell, sinó que és ell mateix.

A partir d'aquí, la perspectiva s'obre vers dues transformacions més, que són essencials en l'Eucaristia des del moment de la seva institució: el pa transformat i el vi transformat.

Per mitjà d'elles, el Senyor mateix s'ofereix com a esperit que dóna la vida, present per a transformar-nos a nosaltres, homes, perquè esdevinguem un sol pa amb ell i després un sol cos amb ell. La transformació dels dons, que és únicament la

continuïtat de les transformacions fonamentals de la creu i de la resurrecció, no és el punt final, sinó, al seu torn, només un inici.

Transformació dels qui combreguen en un sol cos

El propòsit de l'Eucaristia és transformar els qui la reben en l'autèntica comunió. I la finalitat d'això és la unitat, la pau, que nosaltres mateixos com a individus separats, que vivim els uns al costat dels altres, esdevinguem amb Crist i en Crist un sol organisme de donació, per viure amb vista a la resurrecció i al nou món.

Transformació de la creació en el lloc on Déu habita

D'aquesta forma esdevé visible la cinquena i última transformació, que caracteritza aquest sagrament: a través de nosaltres, els transformats, quan esdevinem un sol cos i un sol esperit que dóna la vida, tota la creació ha de ser transformada. Tota la creació ha d'esdevenir "una ciutat nova", un nou paradís, habitació viva de Déu: Déu que és tot en tots (1Co 15, 28), així descriu Pau el fi de la creació, que s'ha de configurar a partir de l'Eucaristia.

Així doncs, l'Eucaristia és un procés de transformacions, en el qual som embolcallats, és la força de Déu per a la transformació de l'odi i de la violència, la força de Déu per a la transformació del món. Preguem perquè el Senyor ens ajudi a celebrar-la i a viure-la d'aquesta forma. Preguem perquè ell ens transformi a nosaltres i, juntament amb nosaltres, el món, en la nova Jerusalem.

JOSEPH Card. RATZINGER